

**OPETTAJAN KOKEMUKSIA
MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJAN OPETUKSESTA**

Antti Salminen

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Marraskuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Antti Salminen
Opettajan kokemuksia maahanmuuttajaopiskelijan opetuksesta

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 19 sivua + 1 liitesivu
Marraskuu 2013

Kehittämishankkeessa selvitin vieraskielisen oppijan huomioimista opetuksessa ja tavoitteena oli selkeyttää sekä kehittää toimintatapoja opetukseen. Kehittämishanke kohdennettiin maahanmuuttajien ammatilliseen koulutukseen.

Menetelminä käytin kirjallisia lähteitä, internetiä sekä haastatteluja. Haastatteluja tein maahanmuuttajaopiskelijoille ja erään ammattioppilaitoksen opetushenkilöstölle. Hankkeessa kartoitin opettajien kokemuksia maahanmuuttajaopiskelijoiden opettamisessa haastatteluiden pohjalta, sekä maahanmuuttajaopiskelijoiden selviytymistä vieraskielisessä ympäristössä.

Haastatteluiden tuloksena maahanmuuttajaopiskelijoiden sekä vieraskielisten opiskelijoiden heikko suomenkielen taito todettiin heikentävän oppimistuloksia ja vaikeuttavan pääsyä työmarkkinoille. Tulokseksi saatiin rakentavia ehdotuksia maahanmuuttajien opiskelujärjestelyjen helpottamiseksi. Erilaisia menetelmiä on jo olemassa toiminnan järjestämiseksi, mutta tiedonkulun puute ja eräänlainen ponnettomuus heikentää lopputuloksia. Tuloksissa on käsitelty myös asioita joita maahanmuuttajien opettajien tulisi huomioida heitä opettaessaan. Edelleen pohdittavaksi jää, miten otamme huomioon kulttuurierot ja miten huomioimme vieraskielisen oppijan muita mahdollisia ongelmia koulutuksen aikana sen lisäksi, että suomenkielen taito on puutteellinen.

Asiasanat: maahanmuuttajaopiskelija, monikulttuurisuus

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	KULTTUURIEN KOHTAAMINEN	5
	2.1 Kulttuurierot.....	5
	2.2 Stereotypiat eli ennakkokäsitykset monikulttuurisuudesta	5
	2.3 Pohdintoja konflikteista monikulttuurisessa koulussa.....	7
3	MONIKULTTUURINEN OPETUSTYÖN PERUSTA.....	9
	3.1 Monikulttuurinen opetustyö	9
	3.2 Opettajien arvot.....	10
4	MONIKULTTUURINEN OHJAUSKOMPETENSSI	12
5	MAAHANMUUTTAJIEN OPETUSMATERIAALIN KÄYTÖSTÄ.....	14
6	OPETTAJIEN KÄSITYKSIÄ MAAHANMUUTTAJIEN OPETTAMISESTA	15
7	MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN OPETTAJAOPISKELIJAN NÄKEMYKSIÄ OPISKELUSTA.....	17
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	18
	LÄHTEET.....	19
	LIITE 1	20

1 JOHDANTO

Hanke perustuu suoraan työ ja kouluelämän tarpeisiin. Itse opetan kone- ja metalli alan perustutkintoa jossa on sekaryhmänä eripuolilta maahan muuttaneita ja Suomalaisia opiskelijoita. Tällöin opettajan työtä vaikeuttaa varsinkin maahanmuuttaja opiskelijoiden eritasoinen kielitaito ja näin ollen kommunikointiin pitää panostaa enemmän opetuksen toimimiseksi.

Tavoitteena on, että hankkeesta olisi hyötyä sekä oppilaille että opettajille erilaisissa opetus- ja oppimistilanteissa. Näin pystyttäisiin saavuttamaan molemmille osapuolille etua ja hyötyä. Tavoitteena on myös selkeyttää käytännön opetuksen toimintatapoja.

Oppilaitoksissa on työskennelty jo pitkään maahanmuuttajaryhmien kanssa. Hankkeella on yhteys opettajakoulutuksen eri näkökulmiin. Pysin jatkossa hyödyntämään hankkeessa käsittelemiäni asioita ja sen mukana tullutta tietoa ja taitoa. Olen hankkeen aikana haastatellut erään ammattikoulun opettajia ja opiskelijoita sekä näin saanut kosketuspintaa maahanmuuttaja opiskelijoihin ja heidän opettajiinsa. Kehittämishanke koostuu kirjallisesta osasta, jonka perustana ovat haastattelut, omat kokemukset, kirjallisuus sekä internet- lähteet.

2 KULTTUURIEN KOHTAAMINEN

2.1 Kulttuurierot

Kulttuurisia vaihteluita esiintyy useassa eri asiassa. Esimerkiksi maailmankatsomus, yksilökeskeisyys, yhteisöllisyys, valtasuhteet, sekä aikakäsitys. Minttu Rätty (2002, 55-56) näkee, että ihminen muodostaa maailmankuvansa ja käsityksensä uskoon siitä, mikä elämäämme kontrolloi ja on vastuussa toiminnastamme. Ihmisen sisäisen kontrollin maailman katsomuksessa ihminen on itse vastuussa elämästään, kohtalostaan ja teoistaan. Ulkoinen kontrollin mukaan taas tapahtuu asioita omasta tahdosta riippumatta ja maailmankatsomuksessa kohtalo on sattuma. Suurin kulttuurierojen aiheuttaja on ihmisen suhde lähiyhteisöön, perheeseen ja sukuunsa. Jos ajatellaan yksilökeskeistä kulttuuria nähdään ihminen yksilönä, mikä on hänelle itselleen mieluisinta. Yhteisöllisessä kulttuurissa ryhmän jäsenenä ihminen ottaa huomioon muut ryhmän jäsenet eikä korosta omia henkilökohtaisia tarpeitaan.

Ihmissuhteissa on aina mukana vallankäyttöä, mikä erottelee heikkoja ja vahvoja. Valtaan suhtautuminen vaihtelee kulttuureittain. Erot vallassa olevien ja muiden välillä koetaan suureksi ja vallankäyttöä ei kyseenalaisteta. Valtaa ei yleensä korosteta pukeutumisella tai puhetavalla kun tarkastellaan tasa-arvoisuutta korostavia kulttuureita. (Rätty 2002, 55-56)

2.2 Stereotypit eli ennakkokäsitykset monikulttuurisuudesta

Monikulttuurisuus -käsitettä käytetään ainakin kahdessa päämerkityksessä. Kuvaillevana käsitteenä se tarkoittaa olemassa olevaa asiantilaa ja normatiivisena käsitteenä toivottua tai tavoiteltavaa asiantilaa. Kuvaillevana käsitteenä monikulttuurisuudella tarkoitetaan sitä, että jossakin maassa asuu useisiin kansoihin kuuluvia ihmisiä, joilla on erilaisia kulttuureja. Tässä merkityksessä monikulttuurisuus tai monietnisyys ei ole Suomessa uusi asia. Se on kuitenkin noussut keskustelujen teemaksi maahanmuuttajien määrän lisääntyneenä nopeasti 1990-luvulla. Monet uudet maahanmuuttajaryhmät ovat jo huomattavasti suurempi kuin useimmat maamme perinteisistä vähemmistöryhmistä. (Puuronen 2001, 11)

Monikulttuurisuuden kanssa työskennellessämme törmäämme usein ennakkoluuloihin ja niiden aiheuttamiin ongelmiin. Riitta Wahlström (1996, 72) on kirjassaan todennut ennakkoluulon olevan ennalta muodostettu, hylkäävä, yksinkertaistettu, kaavamainen (stereotyyppinen) asenne jotakin ilmiötä tai ihmisryhmää kohtaan. Suomalainen sana ennakkoluulo on hyvin kuvaava, koska ennakkoluulo on nimenomaan luulemista ennalta. Ilmiöstä tai ihmisryhmästä muodostetaan jo etukäteen mielikuva ennen kuin sitä on edes kohdattu. (Wahlström 1996, 72.)

Soilamo Arto (2006) on julkaisussaan todennut, että ennakkoluulot ja erilaiset arvot aiheuttavat helposti ristiriitoja. Oppilaat jotka poikkeavat kulttuuritaustaltaan valtaväestöstä kokevat helposti, että heidän kulttuurinsa on merkityksetön eikä sitä arvosteta. He voivat tuntea olevansa jatkuvan arvostelun, vähättelyn tai alistuksen kohteena ja epäonnistuvansa useimmissa tehtävissään. Tämä voi aiheuttaa vihan ja toivottomuuden tunteen, joka purkautuu helposti vihamielisenä aktiviteettina heidän elinympäristöään kohtaan. (Soilamo 2006, 23–24.) Tämä voi näkyä koulukiusaamisena, ärtymyksenä tai tappeluina. Aikuisväestölläkin tätä esiintyy yhtäläillä ja äärimmäisyydessään se voi johtaa vaikka nyrkkitappeluun, jos tilannetta ei saada purettua.

Soilamo Arto (2006) on julkaisussaan todennut, että ennakkoluulot ja erilaiset arvot aiheuttavat helposti ristiriitoja. Oppilaat jotka poikkeavat kulttuuritaustaltaan valtaväestöstä kokevat helposti, että heidän kulttuurinsa on merkityksetön eikä sitä arvosteta. He voivat tuntea olevansa jatkuvan arvostelun, vähättelyn tai alistuksen kohteena ja epäonnistuvansa useimmissa tehtävissään. Tämä voi aiheuttaa vihan ja toivottomuuden tunteen, joka purkautuu helposti vihamielisenä aktiviteettina heidän elinympäristöään kohtaan. (Soilamo 2006, 23–24.) Tämä voi näkyä koulukiusaamisena, ärtymyksenä tai tappeluina. Aikuisväestölläkin tätä esiintyy yhtäläillä ja äärimmäisyydessään se voi johtaa vaikka nyrkkitappeluun, jos tilannetta ei saada purettua.

2.3 Pohdintoja konflikteista monikulttuurisessa koulussa

Maahanmuuttajaopiskelijoiden ohjauksessa on tavoitteena edistää kouluttautumista, etnistä ja sukupuolen välistä tasa-arvoa, lisätä opiskelijoiden hyvinvointia, ehkäistä keskeyttämistä ja tukea jatko-opintoihin hakeutumista. Erittäin tärkeä merkitys on suomen kielen oppimisella. Riittävä suomen kielen taito on tärkeä pääsyvaatimus ammatilliseen koulutukseen pääsemiselle. Maahanmuuttajia pitäisi myös kannustaa käyttämään suomen kieltä, eikä turvautua esim. englannin kieleen heti vaikean paikan tullen.

Tärkeä vaatimus on myös pystyä tunnistamaan opiskelijan osaaminen. Opiskelijalla on oikeus saada arvioiduksi ja tunnustetuksi opetussuunnitelman tavoitteita ja vaatimuksia keskeisiltä osilta vastaavat, aikaisemmin suorittamansa opinnot tai muu hankittu osaaminen. Opintojen ja näyttöjen arvioinnissa kielitaidon puutteellisuus ei saa heikentää arvosanaa, vaan osaamisen arviointiin käytetään samoja perusteita kuin muiden opiskelijoiden arvioinnissa. Opiskelijalla on kuitenkin ennen ammattiosaamisen näyttöä oltava sellainen kielitaito että hän pystyy selittämään mitä on tekemässä ja ymmärtää ohjeistuksen näyttöön.

Minkälaisia valmiuksia opettaja sitten tarvitsee luokassa, jossa on oppilaita useista kulttuureista? Monimuotoisuus yleensä hyväksytään Suomessa nykyisin yksityisillä elämänalueilla, mutta yleisimmin käytännöt suosivat yhä monin tavoin suomalaisia oppilaita. Opettajat pohtivat monikulttuurisuuteen liittyviä kysymyksiä vahvasti oman kulttuurinsa näkökulmasta.

Harva opettaja on saanut koulutusta maahanmuuttajaoppilaiden opettamiseen. Se lisää opettajien epävarmuutta ja koventaa asenteita jopa siinä määrin, että kynnys nousee lähteä opettamaan heitä.

Opettajan asenteella ja suhtautumisella on suuri merkitys monikulttuurisen oppilaan oppimiselle. Myönteisesti suhtautuvan opettajan on helpompi nähdä oppilaat yksilöinä ja edistää heidän sopeutumistaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Opettaja, joka ei pidä maahanmuuttajista, saattaa asennoitua heihin vähättelevästi. Tämän seurauksena oppilaat menestyvät kykyjään huonommin.

Jotta opettaja voisi kyseenalaistaa omia ajatusmallejaan ja puolustaa kaikkien oppilaiden oikeuksia, hänellä on oltava herkkyyttä ja moraalista rohkeutta kohdata konflikteja ja tehdä asioita uudella tavalla. Monikulttuurinen koulu on herkkä eri kulttuurien ja elämänmuotojen aiheuttamille arvoristiriidoille ja väärinkäsityksille. Opettajalta vaaditaan tällöin valintoja, jotka ovat moraalisesti ja kulttuurien kannalta oikeita.

Mikä sitten hiertää? Opettajan toimintaa luokassa ohjaavat usein teoriat ja uskomukset, jotka ovat syntyneet ennen opettajankoulutusta ja joita opettaja muokkaa nopeasti tilanteiden vaihtuessa.

Opettaja saattaa pitää omaa kulttuuriaan ja sen edustajia ainoina oikeina – muita kulttuureja edustavia vain siedetään. Kun todellista kohtaamista ei synny, yhdessäolo tuntuu vaikealta. Monikulttuurisessa koulussa opettajalla on oltava halua ja kykyä toimia luontevasti erilaisissa kulttuurisissa ympäristöissä. Tällainen herkkyys on mahdollista kaikille, mutta joustavimmin se kehittyy niille, jotka osaavat eri kieliä tai ovat itse joutuneet katsomaan asioita vähemmistö- tai alakulttuurista käsin.

Jos opettaja ei halua pohtia kulttuurien kohtaamisesta syntyviä ristiriitaisia tunteita ja jännitteitä, hän saattaa päätyä ajatukseen, että oma kulttuuri on paras ja toimivin. Olisi tärkeää, että opettaja näkee erilaiset ihmiset samanlaisina sosiaalisina ja psyykkisinä olentoina, vaikka hän aluksi suhtautuisikin vieraisiin kulttuureihin torjuvasti.

Usein opettaja, josta tuntuu, että häneen kohdistuu kohtuuttomia vaatimuksia, vastustaa muutoksia. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että muutos edellyttää opettajalta jatkuvaa työssä oppimista ja kriittistä työhön liittyvää pohdintaa.

Vain omaan osaamiseensa luottava opettaja pystyy näkemään asioita oppilaan kannalta – mitkä valmiudet oppilaalla on ja mistä lähtökohdista hän tulee. Erilaisia taustoja edustavien oppilaiden oppimismahdollisuuksien arviointi ja heidän ajattelunsa ymmärtäminen antavat välineet hyvään opetukseen.

3 MONIKULTTUURINEN OPETUSTYÖN PERUSTA

3.1 Monikulttuurinen opetustyö

Koulu heijastaa yhteiskunnassa vallitsevia arvoja ja asenteita. Maailmanlaajuiset sekä yhteiskunnalliset muutokset näkyvät toiminnassa - tosin usein vasta viiveellä. Maahanmuuttajalasten tulo päiväkoteihin, esikouluihin ja kouluihin on tuonut tullessaan uusia haasteita henkilökunnalle. Osa haasteista on koettu raskaina, osa taas eksoottisina. Koska tilanne Suomessa on kuitenkin verrattain uusi, ei mitään vakiintuneita toimintamuotoja ole ollut olemassa, vaan lähinnä on ollut kyse "yritys ja erehdys" -menetelmästä. (Miettinen 2001, 24)

Monikulttuurisuus-käsitettä on käytetty Suomessa lähinnä liberaalisessa merkityksessä, jossa koulutuksen avulla uskotaan olevan mahdollista saavuttaa kaikkien yksilöiden tasa-arvo ja sosiaalinen liikkuvuus. Monikulttuurisuus -käsite tuli käyttöön lähinnä 1990-luvun puolessa välissä, jolloin maahanmuuttajien määrä oli nousussa. (Miettinen 2001, 24)

Normatiivisena käsitteenä monikulttuurisuus koskee eritasoisia ilmiöitä lähtien yksittäisten ihmisten käyttäytymisestä sekä asenteista ja päätyen valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen politiikkaan sekä niiden solmimiin sopimuksiin. Yksilötasolla monikulttuurisuuskäsitteeseen liittyy keskustelu ennakkoluuloista, rasismista ja suvaitsevaisuudesta. (Puuronen 2001, 12)

Räsänen (2000, 119) on huolissaan opettajankoulutuksen osuudesta monikulttuurisessa kasvatuksessa. Koska opettajankoulutusohjelmilla on pitkä perinne, tarkoittaa se vanhojen rakenteiden muuttamista, mikä näyttää vaikealta. Vaikka ei kielletäkään monikulttuurisuuskasvatuksen tarvetta kouluissa eikä kansainvälisten suhteiden tärkeyttä opettajankoulutuslaitoksissa, on näiden asioiden konkretisointi vielä kesken. On mm. ratkaistava, millaista kompetenssia valmistuvat opettajat tarvitsevat kyetäkseen toimimaan yhä monikulttuurisemmassa yhteiskunnassa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on rakenteellisilla ratkaisuilla pyritty takaamaan samat mahdollisuudet koulunkäyntiin ja oppimiseen (Räsänen 2000, 119). Yhtenäinen ja ilmainen peruskoulujärjestelmä onkin hyvä lähtökohta myös monikulttuurisuuskasvatukseen ja sen tavoitteiden toteutumiselle. Todellisuudessa on kuitenkin aiheellista kysyä, miten tämä tasa-arvo toteutuu silloin, kun oppilaiden kulttuuriset lähtökohdat ovat erilaiset, tai miten oppilaiden kulttuurisen ja etnisen monimuotoisuus huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja jokapäiväisessä koulun arjessa. Kriittinen monikulttuuriseen kritisoikin opetussuunnitelmia tai opetuksen irrallisuutta, jolla tarkoitetaan esim. teemapäivien tai irrallisten oppituntien pitämistä erilaisista kulttuureista. (Miettinen 2001, 27- 28)

3.2 Opettajien arvot

Yksi monikulttuurisen koulun ominaispiirteistä on se, että opettajilla on positiiviset asenteet oppijoitaan kohtaan. Jotta tähän päästään, opettajat tarvitsevat tietoa eri kulttuureista ja myös omasta kulttuuristaan. Koska opettajilla on keskeinen rooli siinä, millaisia oppimismahdollisuuksia oppilaat saavat luokissaan, on opettajien täydennyskoulutus monikulttuurisista kysymyksistä ensiarvoisen tärkeää sen suhteen, että kyettäisiin luomaan kasvatuksellinen tasa-arvo. Koulutuksella olisi oltava neljä selkeää tavoitetta:

1. *Tietoisuus itsestä.* Jokaisen opettajan on ensin tunnettava itsensä, kulttuuriset taustansa, arvonsa ja uskomuksensa ja se, kuinka em. seikat vaikuttavat heidän käyttäytymiseensä suhteessa etnisiin ryhmiin.
2. *Kulttuuristen arvojen erilaisuuden ymmärtämien ja erilaisten käyttäytymiskoodien ymmärtäminen.* Opettajat eivät osaa suhtautua erilaiseen käyttäytymismalliin oikein, jolleivät he ymmärrä, että jokaisella on samanlainen ihmisarvo ja että erot kulttuureissa eivät automaattisesti aiheuta sekaannuksia.
3. *Pedagogisten taitojen kehittäminen nimenomaan eri etnisten ryhmien opettamisessa.* Tulisi ymmärtää erilaisten opetusmenetelmien olennaiset piirteet ja myös eri etnisten ryhmien oppimistyyliä.
4. *Kommunikaatiotaitojen ja ihmissuhdetaitojen kehittäminen.* Opettajat ja koulun muu henkilökunta joutuvat toimimaan eri kulttuuriryhmistä tulevien vanhempien kanssa yhteistyössä sekä mobilisoimaan mahdollisesti koko kouluympäristön tukemaan koulun opetustyötä. (Gay 2001, 216-218)

Tutkimuksissa on käynyt ilmi, että opettajat ovat innokkaita kokeilemaan erilaisia pedagogioita opetuksessaan, mutta vähemmän valmiita muuttamaan opetusfilosofiaansa laajemmin tai näkökulmiaan koskien erilaisuutta, etuoikeuksia tai valtaa. (Nieto 1999, 107)

Opettajien suhtautumisessa oppilaisiinsa on havaittu monia tekijöitä. Mm. ideaali siitä, millainen ns. mallioppilas opettajan mielestä on, vaikuttaa suhtautumiseen. Tähän luokitukseen vaikuttavat mm. oppilaan sosiaaliluokka ja muu tausta. (Wright 1992, 28)

Monikulttuurisuus on tullut Suomeen jäädäkseen. Se, käytetäänkö käsitteenä monikulttuurisuuskasvatusta, interkulttuurisuuskasvatusta vai kulttuurien välistä kompetenssia, on vielä yleisellä tasolla määrittelemättä, mutta käsitteet menevät joka tapauksessa osittain päällekkäin. Ehkä onkin kyse kaikista oikealla tavalla painottaen.

Meille opettajille on kuitenkin tärkeintä selvittää oma asennoitumisemme erilaisiin opiskelijoihin. Kyse ei ole pelkästään maahanmuuttajataustaisista oppilaisista, vaan kaikista ns. vähemmistöryhmiin kuuluvista oppijoista. Se, miten kohtaamme erilaisen oppijan, heijastaa ihmiskäsitystämme ja samalla vaikuttaa oppimiskäsitykseemme ja lopulta siihen, miten pyöritämme käytännön koulutyötä. On siis selvitettävä itselleen oman tekemisensä perusteet. Kyse on tavallaan myös oman käyttöteorian pohdiskelusta.

4 MONIKULTTUURINEN OHJAUSKOMPETENSSI

Kompetenssi on käsitteenä arviointia kyvystä suoriutua hyvin itsensä ja muiden mielestä. Kompetenssi muodostuu kokemuksesta, ihmissuhteista, tiedoista, taidoista, arvoista, asenteista ja omista ominaisuuksista, sekä motivaatiosta ja energiasta. Kompetenssi voi olla tietoista tai tiedostamatonta (Hilden 2002).

Kompetenssia monikulttuurisessa ohjaustyössä voidaan määritellä monin tavoin. Tietoisuutta, ymmärrystä ja kykyä voidaan määritellä vaikka taulukon avulla. (Puukari & Launikari 2005) Jakavat taulukossaan nämä kolme määritelmää kolmeen osaan: 1) Uskomukset ja asenteet 2) Tiedot sekä 3) Taidot (kts taulukko 1).

	Uskomukset ja asenteet	Tiedot	Taidot
Tietoisuus omista oletuksista, arvioista ja ennakkoluuloista	Tietoisuus omasta kulttuurista, erilaisuuden kunnioitus	Erytystieto omasta kulttuurista ja sen vaikutuksesta ohjausprosessiin	Hakee lisäkoulutusta, jotta voisi paremmin ohjata eri kulttuureista tulevia
	Tietoisuus oman vaikutuksesta psykologisiin prosesseihin kulttuurin ja kokemusten	tieto ja ymmärrys siitä, kuinka sorto, rasismi, diskriminaatio ja stereotyyppit vaikuttavat	pyrkii ymmärtämään itseään kulttuurinsa ja rotunsa jäsenenä, sekä aktiivisesti kehittämään ei-rasistista identiteettiä
	Tietoisuus oman ammattitaidon ja asiantuntemuksen rajoista	Sen tunnistaminen, miten vaikuttaa sosiaalisesti ohjattavaansa, sekä kommunikaatiotapojen erojen ja vaikutusten tunteminen	
	Omien ja ohjattavan välisten rodullisten, etnisten, kulttuurin ja uskomusten eroista	Erytystieto siitä kulttuurista josta asiakas tulee	

	selviytyminen		
Kulttuuritaustaltaan eroavan asiakkaan maailman katsomuksen ymmärrys	tietoisuus toisen kulttuurin edustajiin kohdistamistaan negatiivisista tunnereaktioista, jotka saattavat olla vahingollisia ohjattavalle	Ymmärrys siitä, kuinka etninen tausta ja kulttuuri saattaa vaikuttaa persoonallisuuden kehitykseen, ammatinvalintaan, psyykkisiin häiriöihin ja ohjausmenetelmien valintaan	Tutustuu alan viimeaikaisiin tutkimuksiin
	Halukkuus vertailla omia ja ohjattavansa uskomuksia, sekä asenteita		etsii aktiivisesti kasvatuksellisia kokemuksia, jotka rikastuttavat hänen tietojaan, ymmärtämystään ja monikulttuurisia taitojaan on aktiivisesti tekemisissä vähemmistöjen kanssa myös työajan ulkopuolella
	Tietoisuus omista ennakkokäsityksistä ja stereotyyppisistä vähemmistöryhmiä kohtaan	Tiedostaa ne sosiaalipoliittiset vaikutukset, jotka koskevat rodullisia ja etnisiä vähemmistöjä	
Kyky kehittää soveltuvia toimintastrategioita ja tekniikoita	Kunnioittaa ohjattavan uskomuksia ja arvoja	Tiedostaa selkeästi kuinka erilaiset ohjauskäytänteet sopivat eri ohjattaville	Osaa hyödyntää monipuolisia verbaalisia ja non-verbaalisia ohjauskäytänteitä, sekä huomioida niiden kulttuurisidonnaisuuden
	Kunnioittaa vähemmistö ryhmän auttamiskäytänteitä ja sen sisäisiä auttamisverkostoja	Tiedostaa niitä institutionaalisia esteitä, jotka estävät vähemmistöjä käyttämästä mielenterveyspalveluja	Kykenee auttamaan ohjattavaa päättämään milloin ongelmat johtuvat toisten ennakkoluuloista ja rasismista, eikä hänestä itsestään

		Huomio ohjattavan kulttuurin, sekä kielen erityispiirteet tulosten tulkinnassa	Pyrkii etsimään apua vähemmistöryhmän perinteisiltä parantajilta tai uskonnollisilta johtajilta jos tuntee sen olevan avuksi ohjauksessa
	Ei koe vierasta kieltä esteenä ohjaukselle	Tietää vähemmistöryhmien perheiden rakenteista, hierarkioista, arvoista ja uskomuksista, sekä vähemmistöyhteisön piirteistä ja voimavaroista	Hakee tarvittaessa tulkin apua jos ohjattava niin toivoo tai etsii sopivan taustan omaavan kaksikielisen ohjaajan
		On tietoinen sosiaalisella ja yhteisöllisellä tasolla ilmenevästä syrjinnästä	Osaa välttää ennakkoluuloja ja ohjattavaa syrjiviä toimenpiteitä
			Opettaa ohjattavaan määrittelemään omia päämääriä, odotuksia, oikeutuksia ja ohjaajan orientautiota

Taulukko 1. Monikulttuurisen ohjauskompetenssin eri tekijät. (Puukari & Launikari 2005 s.27)

5 MAAHANMUUTTAJIEN OPETUSMATERIAALIN KÄYTÖSTÄ

Maahanmuuttajille pitäisi jakaa suomen kielen oppimista tukevaa materiaalia jo ennen ammatilliseen koulutukseen hakeutumista ja varmistaa, että oppilas on valmis kielellisesti omaksumaan ammatillista sanastoa ja toimimaan ohjeiden mukaan. Perusopetusmateriaali on ammatillisessa koulutuksessa pääsääntöisesti suomen kielellä eikä opettajan resurssit yleensä riitä valmistamaan oppilaalle henkilökohtaista materiaalia.

Opettajan on hyvä käyttää paljon kuva ja havainto materiaalia silloin, kun ryhmässä on maahanmuuttaja opiskelijoita. Kuvilla ja videoilla opettaja pystyy kuvaamaan oppilaalle selkeämmin asioita jotka saattavat pelkästään puhuessa jäädä epäselviksi. Visuaalisen opetusmateriaalin käyttö helpottaa jokaisen opiskelijan oppimista, eikä pelkästään maahanmuuttaja opiskelijan.

6 OPETTAJIEN KÄSITYKSIÄ MAAHANMUUTTAJIEN OPETTAMISESTA

Kehittämishankkeen tavoitteena on kartoittaa miten opettajat kokevat maahanmuuttajien opettamisen ja millaisia opetusmateriaaleja he ovat käyttäneet opetuksessaan. Kehittämishankkeessa haastateltiin kahta ammatillisen koulutuksen opettajaa. Haastattelun teemat keskittyivät opettajien kokemuksiin maahanmuuttajien opettamisesta (kts liite 1). Haastattelut tehtiin syksyn 2012 ja kevään 2013 välisenä aikana. Haastattelut toteutettiin pääasiassa sähköpostin välityksellä. Lisäksi haastateltiin yhtä maahanmuuttajataustaista opettajaopiskelijaa ja hänen kokemuksiaan opiskelustaan.

Haastattelussa kartoitettiin opettajien käsityksiä maahanmuuttajien opettamisesta. Aluksi selvitettiin miten he ovat kokeneet maahanmuuttajien opettamisen ja kuinka se mahdollisesti eroaa ns. kantasuomalaisten opettamisen (kts liite 1, kysymys 1 ja 2). Haastateltavat toivat esille seuraavaa maahanmuuttajien opettamisesta:

Tulen mielestäni kaikkien kanssa toimeen, tosin olen hieman kärsimätön ja se ei ole kyllä hyväasia. Kuitenkin pitää taiteilla sellaista keskitietä, ei voi edetä ihan hitaimmankaan mukaan opetuksessa, joten huonon kieli taidon omaavat saavat kyllä tehdä huomattavasti enemmän töitä teoria opetuksessa kuin suomalaiset.

Eräs opettaja toi esille oman kiinnostuneisuutensa monikulttuuristen opiskelijoiden opettamisesta ja heidän kulttuurisista taustoistaan. Hän mainitsi haastattelussaan, että opettajan tulee olla kärsivällinen ja oikeudenmukainen sekä suvaitsevainen.

Haastateltavat toivat esille myös miten he kokevat maahanmuuttajaopiskelijoiden opettamisen verrattuna ns. kantasuomalaisten opiskelijoiden välillä. Haastateltava totesi mm.:

Kyllä tunnelma on jotenkin rennompaa suomalaisryhmän kanssa, ei tarvitse koko aikaa olla huolissaan ymmärsikö maahanmuuttajat mitä tarkoitin. Suomalaisten kanssa voi käyttää sananlaskuja ja ”kielikuvia” huolettomammin.

Kuitenkin maahanmuuttajissa on myös ”hyviä tyyppejä”, joiden ansiosta ryhmä toimii paremmin. Ihanteellisinta olisi jos ryhmässä olisi yksi tai kaksi maahanmuuttajaa, silloin heidän pitää sopeutua suomalaisiin ja käyttää suomea. Mutta, jos maahanmuuttajia on enemmän he hakeutuvat omaksi ryhmäksi ja integroituminen muuhun ryhmään vähenee.

Haastateltavat kertoivat myös miten he olivat huomioineet opetusmateriaalin valinnassa ja opetuksessa kulttuuriset eroavaisuudet. Opettajat eriyttävät opetustaan mahdollisuuksien mukaan mm. antamalla opetusmateriaalin ennakkoon ja käyttävät opetuksessaan kuvia sekä käyttävät opetuksessaan toistoa. Haastateltava toi esille opetuksen eriyttämisestä seuraavaa:

Pyrin antamaan maahan muuttajille jo etukäteen teoriaopinnoissa jaettava materiaalit, jotta ehtivät rauhassa tutustumaan niihin. Toistetaan ja toistetaan sekä käytetään piirroksia apuna.

Lisäksi opettamisessa opettaja joutuu opetustaan henkilökohtaistamaan ja antamaan yksilöllisempää ohjausta:

Henkilökohtaistamissuunnitelmaa tehtäessä käytetään heidän kanssaan huomattavasti enemmän aikaa. Myös ohjausta ja neuvoa he vaativat monin verroin enemmän.

Vastaavasti haastateltava toi esille, ettei hän hyödynnä maahanmuuttajille suunnattuja opetusmateriaaleja. Haastattelusta tuli esille, että opettamisessa tulee käyttää selkokieltä ja selkomateriaalia. Lisäksi opettajan tulisi yhdessä maahanmuuttajien kanssa tehdä ns. lauluja ja havainnoillista opetustaan kuvin. Haastateltava toi esille seuraavan kehittämissuunnitelman:

Pitäisi tehdä ”tauluja” (tai siis maahanmuuttajat saisi itse tehdä ne), joihin laitettaisiin valokuvia sekä käännettäisiin monella eri kielellä kone- ja metallialan ammattisanastoa ja ”slangia (jota ei edes suomalaiset osaa). Niitä voisi ripustella seinille.

7 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN OPETTAJAOPISKELIJAN NÄKEMYKSIÄ OPISKELUSTA

Haastattelin lisäksi maahanmuuttajataustaista opettajaopiskelijaa hänen kokemuksistaan opiskelustaan Suomessa (kts liite 2). Hän koki opettajaopiskelun monipuolisena ja hyvin järjestettynä, vaikka opiskelu vaatikin paljon itsenäistä työskentelyä.

Opiskelussaan haasteltava oli kokenut haasteellisena opetuskielen ja opettajien opetustavan. Hän kertoi kokemuksistaan seuraavaa:

Eniten suomen kieli, koska joskus on vaikeaa ymmärtää yksityiskohtia. Opettajat yleensä puhuvat nopeasti ja opetuksen kulkua ei hidasteta yhden maahanmuuttajaopiskelijan takia.

Opiskelu opiskelijaryhmässä haastateltava oli kokenut myönteisenä ja merkittävänä oppimiskokemuksena:

Opiskelu ryhmässä on erinomainen kokemus, jota haluaisin käyttää omassa opettajan työssäni. Venäjän yliopistoissa on erilainen systeemi: luennot ja seminaarit, jossa opettaja kysyy, opiskelija vastaa, joskus syntyy keskustelu, mutta ei koskaan ollut ryhmätyötä. Se mielestäni virkistää opiskelua, kehittää vastuuta ja luovuutta.

Opiskelija koki, ettei häntä oltu tarpeeksi huomioitu opetuksessa, jos opettajalla ei ole kokemusta maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden opettamisesta. Haastateltava kertoi seuraavaa kokemuksistaan:

Tuntuu siltä, että minun pitää pärjätä yksin jos olen uskaltanut mennä opiskelemaan suomalaisten kanssa samaan ryhmään. Eri asia on juuri maahanmuuttajille suunnattu koulutus, jossa työskentelee osaavia ja kokeneita opettajia.

Haastateltava esitti haastattelun lopussa seuraavia kehittämissuhteita maahanmuuttajien opetukseen:

Haluaisin kehittää sellainen opetusympäristön, jossa maahanmuuttaja ei ole yksin, on aina mukana opetustilanteessa ja saa tarvittaessa tukea ja apua opettajilta ja muilta ryhmän jäseniltä.

Haastateltavan kokemukset opiskelustaan olivat pääsääntöisesti myönteiset, vaikka opetuksessa ei oltu tarpeeksi huomioitu hänen kulttuurisia tekijöitä

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhteinen tekijä haastateltavien kesken oli kieli-, ja kirjoitus taidon ongelmat, jotka kuitenkin tasoittuvat ryhmässä opiskellessa varsinkin, kun tukea kanssa opiskelijoilta ja opettajalta on saatavilla. Kieli ja kirjoitus ongelmat myös välittyivät haastatteluista lyhyillä ja asiayhteyden kiertävillä vastauksilla. Haastatteluisissa esille tuli myös opiskelijan pelko oman kielitaidon riittävydestä kommunikointiin oppitunnilla.

Opiskelu on koettu monipuoliseksi ja ryhmätyön merkitys on opiskelijoille tärkeä. Ryhmätyön koetaan virkistävän opiskelua, sekä kehittävän vastuuta ja luovuutta. Tärkeänä myös pidetään, että maahanmuuttajien parissa työskentelee osaavia ja kokeneita opettajia. Opetusympäristön toivotaan antavan tukea ja apua opettajalta ja muilta ryhmän jäseniltä.

Opettajan näkökulmasta maahanmuuttaja jonka kielitaidossa on vielä puutteita kuormittaa opettajaa enemmän kuin Suomalainen opiskelija. Kyselyn mukaan opettajan on oltava tarkempi maahanmuuttajien keskuudessa välttääkseen mahdollisia väärin ymmärryksiä ja loukkaavien sanojen käyttöä. Ohjausta ja neuvoa maahanmuuttaja opiskelijoille opettajat kertovat antavansa enemmän.

LÄHTEET

Gay, G. 1995. Mirror Images on Common Issues: Parallels between Multicultural Education and Critical Pedagogy. Teoksessa Sleeter, C.E.&McLaren, P. (toim.). Multicultural Education. Critical Pedagogy and the Politics of Difference. State University of New York: State University of New York Press, 155-189

Miettinen, M. 2001. "Kun pitää olla vastaanottamassa sitä kansainvälistymistä": pohjoiskarjalaisten luokanopettajien käsitykset monikulttuurisuuskasvatuksesta. Joensuun yliopistopaino.

Nieto, S. 2001. Teoksessa Banks, J.A.&Mc Gee Banks C.A 2001. Multicultural Education. Issues & Perspectives. John Wiley & Sons, Inc. New York.

Puukari, S. & Launikari, M. 2005 s. 27 From early steps to a "fourth force" in counselling- historical and current perspectives on the development of multicultural counseling.

Puuronen, V. 2001. Valkoisen vallan lähettiläät ja arjen rasismi. Vastapaino: Tampere.

Räsänen, R. & Sunnari, V. (toim.) 2001. Ethical challenges for teacher education and teaching. Special focus on gender and multicultural issues. Oulun yliopisto

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Soilamo, A. 2006. Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. Turun yliopiston julkaisuja C:249.

Wahlström, R. 1996. Suvaitsevuteen kasvattaminen. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Wright, C. 1992. Early education. Multiracial primary school classrooms. Teoksessa Gill, D., Mayor, B. & Blair, M. 1992. Racism and education. Structures and strategies. The open university. London..

LIITE 1

KYSYMYKSIÄ OPETTAJILLE

1. Millaisena koet itsesi monikulttuurisen ryhmän opettajana?
2. Mitä eroja koet opettajana Suomalaisopiskelija ryhmien ja ryhmien joissa on Suomalaisia ja maahanmuuttajia?
3. Millaisia apukeinoja käytät maahanmuuttajia opettaessasi?
4. Käytätkö maahanmuuttajan henkilökohtaiseen perehdytykseen enemmän aikaa?
5. Huomioitko maahanmuuttajan opetusmateriaalia tehdessäsi?
6. Mitä kehittäisit työympäristössäsi maahanmuuttaja opiskelijat huomioon ottaen?

KYSYMYKSIÄ MAAHANMUUTTAJAOPISKELIJALLE

1. Mitä olet opiskellut ja millaisena olet kokenut opiskelun Suomessa?
2. Millaiset asiat ovat tuottaneet hankaluuksia opiskelussasi?
3. Miten ryhmässä opiskelu on vaikuttanut oppimiseesi?
4. Onko opettaja vaikuttanut koulutuksesi kulkuun tai esim. kielitaidon kehittymiseen?
5. Onko sinua huomioitu mielestäsi riittävästi opetuksessa?
6. Mitä asioita haluaisit kehittää tai muuttaa opetuksessa ja opetusympäristössä maahanmuuttajan näkökulmasta?